

שמות לציון קרבת-משפחה

* (מעבודת הוועדה לדקדוק*)

הלשכה הראשית של הקרן הקיימת לישראל פנתה אל וועד הלשון במכתב

שלהלן:

"ט אור ב' תש"ג (5.1.48)

לכבוד

ועד הלשון

ירושלים

א"נ

בדבר שמות לציון קרבת-משפחה

בסידור הרשמות בספרי הזכרון של הקהק"ל (ספר-הוהב. ספר-הילד) נהוג לציון את קרבת המשפחה שבין הנרשמים והרושמים. כגון: פלוני נרשם ע"י הוריו, אחיו וכד'. אולם אין לנו בעברית שם מתאים לציון הקרבה מדור רביעי, היינו של הורי הסב והסבתא. לכל אחד לחוד ולשניהם יחד. גם לסבא וסבתא אין לנו שם קיבוצי לשניהם. נחזיק לכם טובה אם תואילו לקבוע שמות מתאימים לכך ולהודיענו אולי ניתן להניח: אב-רְבָעִים; אב-רְבָעִים; הורי-רְבָעִים, והשם הקבוצי לסבא ולסבתא-הורי שלְשִׁים. ואולי אב-זְקוּנִים; אב-זְקוּנִים; הורי-זְקוּנִים. כן לא ברור אם נכון לציון בשם "נין" את בן הנכד והנכדה, כפי המקובל, בניגוד לדעתם של מפרשים.

גם השמות המחודשים "דודן", "אחין" — ספק אם יש לקבלם, ואם הן — מה צורתם לנקה.

נודה לוועד הלשון אם יואיל לתת את דעתו על סעיף זה של לשוננו, להתאימו לצרכי החיים.

בכבוד רב

(חתומים)

הואיל ולפי שעה אין בוועד הלשון ועדה מיוחדת המטפלת במונחים שמתחום היוחסין, הובא הדבר לפני הוועדה לדקדוק, וזו מציעה, לאחר ששקלה ודנה בכל החומר, את השמות שלהלן. לתועלת הציבור אנו מפרסמים בזה את ההצעה.

* הוועדה לדקדוק שחבריה הם פרופ' נ"ח טורטשינר, פרופ' מ"ד קאסוטו וד"ר ב' קלאר ומכירה ד"ר ז' בן-חיים (לשעבר השתתף בה פרופ' דוד ילין ז"ל), עוסקת בבירור ניקודם של מלים ומשקלים שאין לו הכרע מן המקרא. בזמן האחרון משתתף בוועדה גם ד"ר ש' ברקלי שהביא לפני הוועדה את השאלות הכרוכות בהכנת ספרו על נטיית השמות. בקרוב תגיע הוועדה לכלל סיכום ראשון של החומר שדנה בו.

א. קְרוּבֵי-בָּשָׂר (שְׂאֲרֵי-בָּשָׂר) Related by blood; Blutsverwandte

ה ע ר ה כ ל ל י ת :

הוועדה נמנעה מלהציע שמות שהם מורכבים במלות אב. אם. בן. בת. אח. אחות מפני שלעיתים לא ברור, או לא רצוי להדגיש, אם הקרבה היא מצד האב או האם, מצד הבן או הבת וכו'. נוסף על השמות המורכבים במלות הנ"ל שהם כשלעצמם נכונים, נחוצים לנו שמות סתמיים וכוללים, כמו למשל "אב שילש" (ולא "אבי-סב") שהוא משותף לאבי הסב ולאבי הסבה, או השם נכדנית (ולא "בת-האח") המשותף לבת האח ולבת האחיות, וכן כיוצא באלה.

1. הדורות מן האב ולמטה

mother; Mutter	אָם	father; Vater	אָב
daughter; Tochter	בַּת	son; Sohn	בֶּן
granddaughter; Enkelin	נְכֵדָה	grandson; Enkel	נְכֵד
great-granddaughter;	שְׂשֻׁשָׁה	great-grandson; Grossenkel,	שְׂשֻׁשׁ
Grossenkelin, Urenkelin		Urenkel	
great-great-granddaughter;	רְבִיעָה	great-great-grandson;	רְבִיעַ
Urgrossenkelin, Ururenkelin		Urgrossenkel, Ururenkel	

ה ע ר ה א: המלה גֵּן כוללת את זרע האב בכל הדורות, ופירושה כמו צאצא: posterity; Nachkomme, הריבוי: גֵּינִים; הנקבה: גֵּינָה, גֵּינֹת.

ה ע ר ה ב: יש לנקד שְׂשֻׁשָׁה, רְבִיעָה וכו', ולא שְׂשֻׁשָׁת, רְבִיעַת וכו' מפני שהצירה מתקיים בנטיה (שְׂשֻׁשִׁים, וְלֹא שְׂשֻׁשִׁים).

2. הדורות מן האב ולמעלה

mother; Mutter	אָם	father; Vater	אָב
grandmother; Grossmutter	קְבָה	grandfather; Grossvater	קָב
great-grandmother;	אָם שְׂשֻׁשָׁה	great-grandfather;	אָב שְׂשֻׁשׁ
Urgrossmutter		Urgrossvater	
great-great-grandmother;	אָם רְבִיעָה	great-great-grandfather;	אָב רְבִיעַ
Ururgrossmutter		Ururgrossvater	

ה ע ר ה א: שם כולל לאב ולאם — הוֹרִים; לסב ולסבה — הוֹרִים קָבִים; לאב שילש ולאם שילשה — הוֹרִים שְׂשֻׁשִׁים וכו'.

הערה ב: עדיף השם „הורים סבים” מן השם „הורים זקנים” שעלול להטעות כאילו הכוונה לגיל ההורים.

הערה ג: השמות סבא, סבתא מותרים ככינויי-חיבה, וניקודם בבית דגושה אע”פ ששרשם ע”י מתוך היקש למלה אבא.

3. הדורות מן הדוד ולמטה

aunt ; Tante	דוֹדָה	uncle ; Onkel, Oheim	דוד
cousin ; Base, Cousine.	דוֹדְנִית	cousin ; Vetter, Cousin	דודן
second cousin ; Base zweiten Grades	דוֹדְנִית מְשֻׁנָּה	second cousin ; Vetter zweiten Grades	דודן מְשֻׁנָּה
third cousin ; Base dritten Grades	דוֹדְנִית שְׁלִישָׁה	third cousin ; Vetter dritten Grades	דודן שְׁלִישׁ

4. הדורות מן הדוד ולמעלה

aunt ; Tante	דוֹדָה	uncle ; Onkel, Oheim	דוד
grand-aunt ; Grosstante	דוֹדָה סְבָה	grand-uncle ; Grossonkel	דוד סב
great-grand-aunt ; Urgrosstante	דוֹדָה שְׁלִישָׁה	great-grand-uncle ; Urgrossonkel	דוד שְׁלִישׁ
great-great-grand-aunt ; Ururgrosstante	דוֹדָה רְבִיעָה	great-great-grand-uncle ; Ururgrossonkel	דוד רְבִיעַ

5. הדורות מן האח ולמטה

sister ; Schwester	אָחוֹת	brother ; Bruder	אָח
niece ; Nichte	נְכִדְנִית	nephew ; Neffe	נְכִדָן
grand-niece ; Grossnichte	נְכִדְנִית מְשֻׁנָּה	grand-nephew ; Grossneffe	נְכִדָן מְשֻׁנָּה
great-great-grand-niece ; Urgrossnichte	נְכִדְנִית שְׁלִישָׁה	great-great-grand-nephew ; Urgrossneffe	נְכִדָן שְׁלִישׁ

הערה: הוועדה מציעה את המלה נכדן (ולא אחין, ע”י לעיל הערה כללית) על יסוד העובדה שבספרותנו של ימי הביניים שימשה המלה נכד במשמעות זו, ועדיין חייה מסורת-לשון זו בעדות שונות. מן הראוי להזכיר שגם המלה הלטינית nepos, שממנו נגזרו nephew—Neffe, משמשת בשתי ההוראות: בן-הבן, או בן-הבת, וכן בן-האח או בן-האחות. על ידי תוספת נו”ן, ע”פ דודן מן דוד, מושגת ההבחנה הדרושה לנו היום.

ב. קרובי-חתן (מִתְּחַנֵּי) (Related by marriage; Verschwägerte)

mother-in-law; Schwiegermutter	חַמַּת	father-in-law; Schwiegervater	חַם
daughter-in-law; Schwiigertochter	בְּרֵיהּ	son-in-law; Schwiegersohn, Eidam	חַתָּן
fiancée; Verlobte	אַרְוֶסָה	fiancé; Verlobter	אַרוֹס
sister-in-law; Schwägerin	גִּיסָה	brother-in-law; Schwager	גִּיס
related by marriage on the second degree;	גִּיסְיָת (אחות הגיס או אחות הגיסה)	related by marriage on the second degree;	גִּיסְיָן (אחי הגיס או אחי הגיסה)
Bauernschwägerin		Bauernschwager	

ה ע ר א א : השמות חם, חמות מכוונים להורי האיש ולהורי האשה כאחד, ואילו השמות חתן, חתנת מיוחדים להורי האשה. חם נוטה כמו אָב (אבל הריבוי חָמִים), חמות נוטה כמו אָחוֹת (הריבוי חָמִילֹת).
ה ע ר א ב : השמות חתן, כלה מציינים גם את הזוג ביום החופה וזמן קצר אחר כך :

bridegroom; Bräutigam, Neuvermählter	חַתָּן
bride; Braut; Neuvermählte	בְּרֵיהּ

לתשומת לב

ברשימת מינחי דקדוק שנתפרסמה ב"לשוננו" כרך יא חוברת ד, נדפס בטעות, בעמוד 334, שורה 19, עֶבֶר (שֶׁ)בְּעֵתִיד — plusquamperfectum, וצ"ל *futurum exactum*. המעיין מתבקש לתקן זאת במקום.

תיקון טעויות

- (1) לעמ' 49 ש' 18: אחר *والنقص* הושמטה התיבה *والنقص*.
- (2) לעמ' 55 ש' 7: במקום *âdis*, בר' ח ד—חדש' קרי *âmes* בר' ו יא = חמס.
- (3) שם שם: *affâ'or*, בר' ח כ = הטהור" שייך לש' 11 אחר התיבה כמו.
- (4) שם ש' 24: *âlot* בר' ח כ(י) = עלת" שייך לש' 25 אחר "עבדיו".
- (5) לעמ' 57 ש' 25: במקום "אך ה-e ה-0 הארוכות נדירות מאוד" צריך להיות "טרם ל-0 שהיא תדיר קצרה".
- (6) לעמ' 58 ש' 4: קרי *mābāqques*; ש' 5: *hāmālek*; ש' 20: *+çuwwâarak*.
- (7) לעמ' 89 ש' 4 מלמטה: השם המדויק הוא *شرح المساء المقار* = פירוש שמות צמחי חרשואה. זב"ח

[ה ע ר א ע ו ר ך : מאז נדפסו הגליונות הראשונים יש להוסיף פרטים גם בעניין כתב התורה, וכמוכן התקדמה גם הדפסת מלונו של בן-יהודה ואקוה לשוב לענייניהם אלו בהודמנות קרובה.]